LAKIVALIOKUNNALLE

ASIA Lausunto U 2/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (digipalvelusäädös)

LAUSUNNON ANTAJA

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (TTVK), Helsinki

TTVK kiittää mahdollisuudesta lausua ja pyytää ottamaan huomioon seuraavan Suomen kantaa muodostettaessa:

Yleistä

TTVK pitää komission 15.12.2020 julkaisemaa ehdotusta digitaalisia palveluita koskevaksi säädökseksi[1] sekä kirjelmässä U 2/2021 vp **esitettyä valtioneuvoston kantaa lähtökohtaisesti oikeansuuntaisena.** Digipalvelusäädöksen tavoitteena on laatia yleiset säännöt turvalliselle, ennakoitavalle ja luotettavalle verkkoympäristölle, jossa myös käyttäjien perusoikeuksia suojellaan tehokkaasti. Lisäksi palveluntarjoajille ehdotettujen uusien huolellisuusvelvollisuuksien tavoitteena on edistää käyttäjien ja kuluttajien turvallisuutta verkossa. Tavoitteet ovat erittäin kannatettavia mutta digipalvelusäädökseen on välttämättä tehtävä vielä olennaisia parannuksia, jotta ne saavutetaan. **On olennaista, että Suomi edistää aktiivisesti näiden tavoitteiden saavuttamista tai ei minimissään kannallaan estä niiden saavuttamista.**

Käytännössä suurin ongelma erilaisiin oikeudenloukkauksiin puuttumisessa on anonymiteetti ja läpinäkyvyyden puute. Laittomien palvelujen ylläpitäjät toimivat lähes poikkeuksetta anonyymisti. Välittäjäpalvelut, joita laittomatkin palvelut tarvitsevat tavoittaakseen käyttäjänsä, eivät useinkaan kysy tai varmista niille syötettyjä asiakastietoja. Tästä syystä laittomien palvelujen ylläpitäjistä saatavilla olevat tiedot esim. verkkotunnusrekisterissä osoittautuvat monesti ilmeisen tekaistuiksi. Ns. WHOIS-tietokannan tietojen saatavuuden heikentyminen toukokuussa 2018 vaikeutti tilannetta entisestään. Anonyymiä oikeudenloukkaajaa ei saada vastuuseen oikeudenloukkauksesta eikä itse oikeudenloukkaustakaan saada loppumaan ilman toimivaa osoitetta, mihin ilmoittaa siitä; myös poliisi on tilanteessa voimaton. **Nykytilanne tekee tyhjäksi laissa säädettyjen täytäntöönpanokeinojen käytön ja vaarantaa näin kaikkien verkossa asioivien oikeusturvan.**

Digipalvelusäädöksellä tähän ongelmaan on vihdoinkin mahdollista puuttua ja **Suomen tulee jatkoneuvotteluissa edistää tätä aktiivisesti**. Oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisilla ja palvelun käyttäjillä – kuluttajilla – on oltava mahdollisuus tavoittaa palvelun ylläpitäjä väärinkäytöstilanteissa. Vasta tämä takaa turvallisen, ennakoitavan ja luotettavan verkkoympäristön.

Tavoitteet saavutetaan yksinkertaisimmillaan kahdella tavalla: laajentamalla huolellisuusvelvoite (*duty of care*) koskemaan kaikkia digitaalisia palveluita ja velvoittamalla elinkeinonharjoittajat tunnistautumaan asianmukaisesti myös käytännössä.

[1] Komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista (digipalvelusäädös) ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta

Elinkeinonharjoittajien tunnistaminen ja jäljitettävyys tarvittaessa (artikla 22)

Komissio on esityksessään hyväksynyt osittain elinkeinonharjoittajien tunnistamista koskevan periaatteen (*Know Your Business Customer, KYBC*) mutta rajannut sen soveltamisalan tarpeettoman kapeasti koskemaan vain markkinapaikka-verkkoalustoja. Lisäksi soveltamisalan ulkopuolelle on artikla 16 mukaan rajattu myös pienet ja mikroyritykset[2]. Tämä on yllättävää, kun otetaan huomioon, että myös Euroopan parlamentti on jo peräänkuuluttanut periaatteen soveltamista laajasti[3]. **Suomen tulee kannattaa jatkoneuvotteluissa tämän periaatteen mahdollisimman laajaa soveltamista.**

Kaikilla digitaalisilla palveluilla ja erityisesti välittäjäpalveluilla, joista myös laitonta toimintaa harjoittavat ovat riippuvaisia, tulisi olla velvollisuus vaatia elinkeinonharjoittaja-asiakkaitaan tunnistautumaan ja tarkistaa, että niille annetut tiedot ovat asianmukaiset. Sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin[4] 5 artiklassa palveluntarjoajille on jo asetettu velvollisuus ilmoittaa nimi ja yhteystiedot, ja nämä tiedot on siis jo säädetty julkisesti saataville. Laittomat toimijat eivät noudata lakia tältä osin eikä sillä ole niille tai niiden harjoittamalle kaupalliselle toiminnalle tällä hetkellä mitään seuraamuksia. Kaupallisten toimijoiden pakottaminen paljastamaan oikea identiteettinsä internetissä vähentäisi jo automaattisesti laittoman sisällön tarjontaa. Lisäksi toimet eivät juurikaan koskettaisi laillisia toimijoita, jotka muutenkin jo ilmoittavat yhteystietonsa asianmukaisesti ja kantavat tarvittaessa vastuunsa. Toimet eivät koskisi myöskään yksityishenkilöitä ja ne parantaisivat selkeästi kaikkien oikeusturvaa.

Kansallisia ja Euroopan tason julkisia yritysrekistereitä, joita voidaan hyödyntää varmistamisvelvollisuuden teknisessä toteutuksessa, on jo olemassa mm. rahanpesun ehkäisemiseksi annetun direktiivin[5] velvollisuuksien toteuttamiseksi. Digitaalisten palveluiden tulisi tarkistaa edellä mainitut tiedot rutiininomaisesti.

Fyysisessä maailmassa ei ole mahdollista vuokrata liikehuoneistoa, avata pankkitiliä tai saada luottokorttimaksupalveluita tunnistautumatta. Tätä ei enää 2020-luvulla tulisi sallia myöskään online-maailmassa. Kuten edellä todettiin, oikeudellinen peruste ja teknisen toteutuksen edellytyksetkin ovat jo olemassa, joten kyse on lähinnä lainsäätäjän tahdosta.

Huolellisuusvelvoitteet

Kaikki internetissä toimivat tahot, myös laittomat palvelut, ovat riippuvaisia digitaalisista palveluista ja niiden välittäjistä. Tällaisia ovat mm. maksupalveluntarjoajat, verkkotunnusrekisterit, hakukoneet, internet-yhteyden tarjoajat, mainostajat ja sovelluskaupat. Välittäjäpalvelut ovat keskeisessä roolissa erilaisiin oikeudenloukkauksiin puuttumiseksi ja siksi säädöksen huolellisuusvelvoitteet tulisi ulottaa kattamaan kaikki digitaaliset palvelut, jotka tarjoavat palveluita yrityksille ja kuluttajille EU-alueella, näiden palvelujen koosta riippumatta. Vastuiden ja velvoitteiden sisältö voi vaihdella riippuen tarjottujen palvelujen olosuhteista ja tyypistä. **Tältä osin pidämme valtioneuvoston kannan kirjausta tarkoituksenmukaisena jatkoneuvotteluille eikä sitä tule ainakaan rajoittaa.**

[2] Komission suosituksen 2003/361/EY liitteen mukaisesti määriteltyinä

[3] https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20201016IPR89543/digital-eu-must-set-the-standards-for-regulating-online-platforms-say-meps

[4] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2000/31/EY, annettu 8 päivänä kesäkuuta, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista (”Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä”)

[5] Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843, annettu 30 päivänä toukokuuta 2018, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta

On syytä pitää mielessä, että **jokainen rajaus, jonka lainsäätäjä huolellisuusvelvoitteiden kattavuuteen ja myös edellä mainittuun elinkeinonharjoittajien tunnistamiseen tekee, on selkeä porsaanreikä laitonta toimintaa harjoittaville**. Laiton toiminta pyrkii aina hakemaan muodon ja väylän, johon ei voida puuttua.

Suomen kannassa ja säädöksen jatkoneuvotteluissa tulee kiinnittää huomiota myös siihen, ettei liian yksityiskohtaisella sääntelyllä itse asiassa rajoiteta palveluntarjoajien mahdollisuuksia puuttua oikeudenloukkauksiin tai ehkäistä niitä. Esimerkiksi artiklassa 20 säädetään verkkoalustojen velvoitteesta luoda käytänteet toistuvien loukkausten lopettamiseksi (*repeat infringer policy*). Tätä ei tulisi rajoittaa pelkästään verkkoalustoihin, vaan sen tulisi kattaa kaikki säilytyspalvelut ja erityisesti tallennuspalvelut (*cyberlockers*), joissa laitonta sisältöä on runsaasti. Myöskään vastuuvapaussääntelyn (artiklat 3–5) ei tulisi kannustaa olemaan puuttumatta laittomaan sisältöön. **Digitaalisten palveluiden vastuita ja velvollisuuksia on mahdollista täydentää muuttamatta nykyistä vastuuvapauden vakiintunutta tulkintaa, eikä näiden artiklojen sisältöön tule puuttua.** Ilmoitusmenettelyä (artikla 14-) koskevissa edellytyksissä mainitaan url-osoite, vaikka loukkaavaa sisältöä on nykyään useissa sellaisissakin paikoissa, joilla ei ole url-osoitetta. Pelkkä loukkaavan sisällön alasotto ei myöskään riitä, palveluntarjoajilla tulisi olla velvollisuus huolehtia siitä, ettei poistettua sisältöä tuoda saman tien takaisin palveluun.

Lisäksi täytäntöönpanokeinot on päivitettävä digitaalisille sisältömarkkinoille. Sisältöjä tarjotaan jo rajat ylittävästi, joten myös täytäntöönpanokeinojen, kuten esimerkiksi esto- ja muiden kieltomääräysten, on oltava rajat ylittäviä. Vasta tämä loisi tasavertaiset toimintaedellytykset kaikille internetin toimijoille.

Helsingissä 15. maaliskuuta 2021

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Jaana Pihkala
toiminnanjohtaja

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvonta ja tekijänoikeusloukkausten ehkäisy Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa. TTVK:n jäseniä ovat Gramex ry – Äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö, Kopiosto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto ry (SEL), Suomen Muusikkojen Liitto ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Audiovisual Producers Finland – APFI ry, Suomen Musiikintekijät ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry, Yleisradio Oy, MTV Oy, Sanoma Media Finland Oy sekä RadioMedia ry.